

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת שבוע

ישראל מקדשים את הזמנים - בשביעית?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

רש"י הראשון על התורה מביא את דעתו של רבי יצחק, כי התורה הייתה אמורה להתחיל בפסוק הנותן לעם ישראל את הכח לקדש את הזמנים, בפרשת בא, בציווי:

"הַחֲדֵשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה" (שמות י"ב ב).

בלי להיכנס למחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בנושא, הרי שקידוש החודש ועיבור השנה הם שני נושאים שניתנו בידי בית הדין הגדול. כל החלטה של בית הדין מחייבת, אפילו ניתנה בטעות, אף על פי שיש לה השפעה על דיני ממונות רבים ואפילו על דיני נפשות. כמאמר חז"ל: "לא היתה השנה צריכה לעבר ועיברה אנוסים או שוגגים או מוטעים, מנין שהיא מעוברת שנאמר: "אשר תקראו אותם מועדי" - "אתם" - אפילו שוגגים, "אתם" - אפילו מוטעים, "אתם" - אפילו אנוסים. אם קראתם אתם - מועדי, ואם לאו - אינן מועדי" (ספרא אמור פרשה ט ג). קדושת הזמן נחלקת לשתי קבוצות:

א. הזמנים המקודשים ועומדים מששת ימי בראשית, בידי בורא עולם. קדושתם מכונה "קביעה וקיימא".

ב. הזמנים שמתקדשים על ידי נציגי עם ישראל וקדושתם תלויה בהחלטת בית הדין הגדול.

השבת קבועה ועומדת. ראשי החודשים, החגים והמועדים תלויים ועומדים בהחלטת עם ישראל באמצעות נציגיו. השמיטה קבועה מצד אחד והיא תמיד חלה בכל שנה שביעית. מצד שני המצווה חלה מדאורייתא רק אם בית הדין מונה את השנים.

נשאלת השאלה מה יקרה אם בית הדין יחליט לעבר את שנת השמיטה? האם בחודש הנוסף על השנה יחולו דיני השביעית? האם האיסורים לעבד את הקרקע יחולו עוד חודש? האם מה שיגדל בחודש העיבור יהיה פטור מתרומות ומעשרות, כדין מה שגדל בשנת השבע? לכאורה, יש כאן התנגשות בין מערכת הזמנים המקודשים בידי שמים, כמו השבת, ומערכת הזמנים שקדושתם תלויה בידי אדם, כמו החגים המושפעים מההחלטה על עיבור השנה.

בסוגייה במסכת סנהדרין מובא:

"תנו רבנן: אין מעברין את השנה לא בשביעית, ולא במוצאי שביעית, אימתי רגילין לעבר - ערב שביעית" (דף יב ע"א).

נחלקו רש"י והרמב"ם בטעם ההימנעות מעיבור שנת השבע. רש"י הסביר "שמאריכין עליהן איסור עבודת קרקע". כלומר, בית הדין מתחשב בצרכי עם ישראל וכדי לא להכביד עליהם כלכלית, אין מאריכים את השנה באמצעות העיבור ואין מאריכים את התקופה בה איסור לעבד את השדות. הרמב"ם נימק: "ואין מעברין בשביעית שיד הכל שולטת על הספיחין ולא ימצאו לקרבן העומר ושתי הלחם" (הלכות קידוש החודש פרק ד הלכה טו). הדאגה לפי הרמב"ם היא לצרכי שמים, כדי שאפשר יהיה למצא שעורים וחיטים עבור העומר ושתי הלחם.

בירושלמי מובא דיון בשאלה מה המקור לכך שיש לבית הדין (נציגי עם ישראל) את הכח להפקיר רכוש ומובאת הראיה הבאה: "ר' יונתן ברי דר' יצחק בר אחא שמע לה מן הדא אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עברוה הרי זו מעוברת, וחודש אחד שהוא מוסיף- לא פטור ממעשרות היא?" (מסכת פאה פרק ה ה"א).

נחלקו גדולי עולם בשאלה מי מפקיר את השדות בשנת השבע? האם הם מופקרים ועומדים בידי שמים או שהבעלים הם אלה המפקירים? שני ענקים, מרן הראי"ה קוק והרידב"ז (הרב יעקב דוד וילובסקי מצפת) שהתייצבו משני צדי המתרס ההלכתי (וחלקו גם בשאלה אם להשתמש ב"היתר המכירה" אם לאו) ניסו להביא ראיה לשיטתם בשאלה על הגורם להפקר מדברי הירושלמי הנ"ל. להרחבה, ניתן לעיין [בשיעור מס' 6](#) בנושא השמיטה, באתר 'ארץ חמדה'.

במאמר מוסגר נציין כי למרות המחלוקות ההלכתיות הקשות, שמרו גדולי עולם אלה על יחסי ידידות וכבוד הדדים, דבר שיש ללמוד מהם גם בדורנו.

חכמי כל הדורות הוטרדו בשאלה: מה מרכזי יותר מבחינה רוחנית, "כלל ישראל" או "שכינה"? האם לתבוע את כבוד האב (בין אדם למקום) או לתבוע את כבוד הבן (צרכי עם ישראל ובן אדם לחברו)?

הבה נתפלל ששתי השאלות תהיינה מעשיות מן התורה, בקרוב בימינו אמן.

לע"נ
רבי יעקב בן אברהם ועיישה
וחנה בת יעיש ושמחה
סבג ז"ל

לע"נ
ר' מאיר בן
יחזקאל שרגא
ברכפלד ז"ל

לע"נ
מרת שרה ונגרובסקי
בת ר' משה זאב ע"ה
נלב"ע י' בתמוז תשע"ד

לע"נ
הרב יוסף מרדכי
שמחה שטרן ז"ל
נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד

לע"נ
הרב אשר וסרטיל ז"ל
נלב"ע
ט' בכסלו תשס"ט

לע"נ מר שמואל שמש ז"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה', נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חליטת עץ זית

שאלה

ברצוני לחלוט עלי עץ זית. מה עלי לעשות בנוגע למעשרות או שמיטה?

תשובה

- א. עלה עץ זית שנקטף בשמיטה : אם נלקט לאכילה, יש בו קדושת שביעית¹. אמנם, נחלקו הדעות האם יש בו קדושת שביעית אם משתמש בו כתרופה².
- ב. אין איסור להשתמש בעלי זית כתרופה, כיון שאינם מיועדים למאכל אדם³. אחר השימוש אין בעלים קדושת שביעית⁴.
- ג. במקרה שיש קדושת שביעית, ישנו ספק בהגדרת השנה של העלה לעניין הקדושה : האם השנה מתחילה בזמן חניטת הפירות, כמו פירות עץ הזית עצמם, או בזמן המחשבה לאכילה⁵, ולהלכה אם גדל הרוב בשמיטה העלים קדושים, ואם הרוב גדל לפני השמיטה העלים אינם קדושים⁶.
- ד. לעניין מעשרות, אם חל קדושת שביעית, כמובן, אין לחייב במעשרות⁷. אך, גם בשאר השנים אין לחייב עלי זית בתרומות ומעשרות⁸, ובוודאי אם נלקחו מעצי הפקר.

¹ מהברייתא במסכת סוכה : (דף מ עמוד א) 'עלי קנים ועלי גפנים שגבבן לחובה על פני השדה, לקטן לאכילה - יש בהן משום קדושת שביעית, עולה שגם משהו שבדרך כלל לא אוכלים, אם לקטו לאכילה יש קדושת שביעית.

² בשו"ת **חבל נחלתו** לרב אפשטיין, בחלק ח סימן לד אות ד, כתב שיש בו קדושת שביעית, אך בשו"ת שדה יחזקאל (סימן נב) לרב מוצפי כתב שאין בו קדושת שביעית, אם נלקט לרפואה, ונראים דבריו כיון שמלקט למלוגמא (רפואה), הרי לא שייך שיחול בזה קדושת שביעית.

³ שם בחבל נחלתו מרמב"ם (שמיטה ה, יא) שמה שאינו ראוי למאכל אדם מותר לעשות ממנו רפואה.

⁴ שם בחבל נחלתו, מרמב"ם (שמיטה ה, כב) שאם 'בטל טעמן הרי אלו מותרין לכל דבר'.

⁵ כך כתב הרב חיים קנייבסקי ב'דרך אמונה' (שמיטה ה, יא אות פח) מירושלמי (שביעית ז, ב) לפי פירוש החזון איש (יד, ג).

⁶ כך הוא מסיק מירושלמי וחזון איש שם.

⁷ הלכה פשוטה היא שדבר הקדוש בקדושת שביעית פטור מהמעשרות, ואף שכאן יש לדון, שהרי העלים אינם הפקר, מכל מקום הרי אינם אוכל לפני שחישב עליהם, ואחרי שחישב עליהם הרי הם הפקר.

⁸ חבל נחלתו שם אות ג.

מכון "ארץ חמדה" שמח להזמין את הציבור ליהנות מתכנית הלימודים החדשה "שמיטה זה הזמן שלך" מידי שבוע יישלח לנרשמים השיעור השבועי הכולל 4-6 יחידות לימוד, סיכום ומבחן לחזרה עצמית, באמצעות הדוא"ל.
 הרשמה בכתובת: shmita@eretzhemdah.org
 אנו מאחלים לכם לימוד פורה, מעניין, מעמיק ומועיל שיעצים את שנות השבע של כולנו.

השמיטה יצרה לך דילמות ערכיות? התלבטויות?
 מטרידה אותך תהיה על מהותה של השמיטה?
 רוצה לדעת כיצד לנהוג בשנת השמיטה?
 שמיטה ותוצרת הארץ?
 נתקלת בשאלה בלימוד?
 תג' אותנו

shmita@eretzhemdah.org

שיעור מס' 1
 שמיטה בזמן הזה: מדאורייתא או מדרבנן?
 השאלה אם השמיטה נוהגת בזמננו מדאורייתא או מדרבנן, היא שאלה משמעותית ביותר, ותהיה לה השפעה כמעט על כל נושא שנלמד במשך השנה. בין היתר, תהיה לכך משמעות במקרים של ספקות, או במחלוקות הלכתיות, כי ביספק דאורייתא יש להחמיר, בעוד שביספק דרבנן ניתן להקל.

חמדת הדף היומי

מת בעלי - תנו לי כתובתי

הרב עקיבא כהנא

הגמרא ביבמות אומרת (ק"ז ע"א) שאשה שאמרה שבעלה מת נאמנת, ומתירים אותה להינשא. אבל אם באה רק לקבל את כתובתה - אינה נאמנת. **הגמרא מסתפקת** מהו הדין באשה שאומרת: 'מת בעלי - התירוני להינשא ותנו לי כתובתי', האם מותרת להינשא ומקבלת כתובה או לא. **עוד היא מסתפקת** באופן דומה, לגבי משפט שהאישה אומרת בסדר הפוך: 'מת בעלי - תנו לי כתובתי והתירוני להינשא', והגמרא לא פושטת את הספק.

רש"י פירש שהספק בגמרא הוא האם האישה מדייקת, כיון שאם נושא עדותה הוא ממוני, כלומר, נטילת הכתובה, היא אינה מדייקת, ולכן לא תוכל להינשא על סמך עדותה זו.

רי"ף (מג ע"ב) פסק שבשני המקרים האישה אסורה להינשא מספק, שהרי ספק איסור לחומרא. **הרמב"ם (אישות טז, לא)** פסק במקרה הראשון שמותרת להינשא, כדרכו שפסק כ"אם תמצו לומר". **במקרה השני פסק הרמב"ם** שמותרת להינשא, אבל לא גובה כתובה.

רמב"ם זה לכאורה אינו מובן, שהרי לפי פירושו של רש"י, אם האישה אינה נאמנת על כתובתה, צריך להיות הדין שגם על היתר הנישואין לא תהיה נאמנת.

וכמה הסברים נאמרו על רמב"ם זה:

- א. **כסף משנה**: יש כאן ספק ממון ולכן לקולא בממון, ולא מוציאים, ובאיסורים כיון שמהתורה מותרת להינשא כי מדייקת, וזה מוריד את חזקת אשת איש, ו לכן זה נחשב לספק דרבנן ומותרת.
- ב. **בית שמואל (יז, קלג) וקרן אורה**: הספק בגמרא הוא רק האם נותנים לאשה כתובה, כי לגבי היתר נישואין פשיטא שמתירים, כי לא חוששים שתינשא בפועל אם הבעל לא מת, רק חוששים שמשקרת לעניין ממון. **לכאורה** קשה על פירוש זה כי צריך להיות שגם אם באה ואומרת 'מת בעלי תנו לי כתובתי', ובאה רק על נושא הכתובה, צריך להתירה להינשא, אך **כנראה** כיון שלא באה בשביל כך, אין אפשרות להתיר אותה.
- ג. **גרי"א (יז, קמ)**: שיש טעות סופר ברמב"ם, וצ"ל 'שלא התירוה להינשא', ואז יוצא ששיטתו להלכה כשיטת הרי"ף שמספק האשה אסורה גם להינשא. **קושייתו על הפירושים האחרים** היא: שהכלל של 'מדרש כתובה' מחייב את הבעל לתת כתובה בכל מקרה שבו יש היתר נישואין, ואם כאן לשיטת רמב"ם מתירים אותה, צריך גם לתת לאשה כתובה. **יתכן** לתרץ שכשתתחתן אכן תקבל כתובה ממדרש, וכוונת הרמב"ם שכל עוד לא התחתנה לא תקבל כתובה.
- ד. **הרב רבינוביץ שליט"א (יד פשוטה)**: לדעת הרמב"ם אישה שרוצה היתר נישואין וגם תובעת כתובה, יש יותר הגיון להתירה להינשא מאשר אישה שלא תובעת כתובה, מכיוון שהיא מוותרת על מדור ומזונות (שיש לה זכות אליהם עד שהיא תובעת כתובה), זה מראה שהיא באמת רוצה להינשא, ויש להתירה. **ואמנם**, אישה שאינה תובעת היתר נישואין אלא רק כתובה, זה מראה שאינה רוצה להינשא, אלא רק לקבל ממון הכתובה, לכן אין מתירים אותה להינשא. אך, אם אמרה תנו לי כתובתי והתירוני להינשא, מתירים אותה ולא נותנים לה כתובה, מכיוון שלהתיר אותה אין שום בעיה, כי לא חוששים שתינשא באיסור ולא תדייק, וכתובה לא נותנים, כי אולי היא לא באמת רוצה היתר נישואין, אלא רק את הכסף. **לפי הסבר זה ברמב"ם** מובן גם מדוע הגמרא אמרה שהאישה חושבת שזה שהיא תאמר תנו לי כתובתי יתיר אותה יותר.

סיכום: אשה האומרת 'מת בעלי - התירוני להינשא' נאמנת ומתירים אותה להינשא, לעומת זאת כשאומרת האשה: 'מת בעלי - תנו לי כתובתי' אינה נאמנת. לדעת רש"י הסיבה היא מחשש שמשקרת על מנת להרוויח ממון. הגמרא הסתפקה באופן שהאישה אמרה את שני הדברים, גם התירוני להינשא, וגם תנו לי כתובתי, הרי"ף פסק שבספק הולכים לחומרא, אך הרמב"ם כתב שגם באופן כזה מתירים אותה להינשא, ורק את הכתובה לא נותנים לה. והבאנו כמה הסברים לשיטת הרמב"ם. כסף משנה - האיסור להינשא זה ספק איסור דרבנן. בית שמואל - לגמרא היה פשוט שיתירוה להינשא, כיון שאין חשש שתינשא אם אין בטוחה שבעלה מת. גרי"א - יש טעות סופר ברמב"ם ובאמת אסורה. הרב רבינוביץ' - מה שהאישה תובעת כתובה זו סברא יותר להתירה, כיון שהגיוני שהיא רוצה להתחתן, והיא מסכימה לוותר על הזכויות שיש לה עדיין מבעלה.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן.

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

ר' אלעזר ברבי שמעון והתאנים

בפרק 'השוכר את הפועלים' מסופר שר' אלעזר ברבי שמעון התמנה ללוכד גנבים, והיה מוסר אותם למלכות להריגה. ר' אלעזר חשש שמא טעה במקרה מסוים, והוא עלול להיענש בידי שמים; וערך בדיקה לוודא שהוא לא ייענש, והצליח בבדיקה. אך בהמשך מובא שהוא לא סמך על הבדיקה, וז"ל הסוגיה (בבא מציעא דף פד א) בתרגום חופשי ובתוספת ביאור ע"פ רש"י: "ואפילו כך, לא סמך רבי אלעזר ברבי שמעון על דעתו, והחליט לקבל עליו ייסורים. בלילה היו מניחים תחתיו שישים מצעות של לבד, ובבוקר היו מוציאים מתחתיו שישים כלים מלאים דם ומוגלה. ואשתו היתה מכינה לו שישים מיני מאכל מתאנים והיה אוכל אותם ומבריא. ולא היתה אשתו מניחה לו לצאת לבית המדרש, כדי שחכמי בית המדרש לא ידחיקוהו. וכך היה מנהגו שבליילה היה אומר לייסוריו: 'אחיי ורעי בואו!', ובבוקר היה אומר להם: 'לכו! מפני ביטול תורה. יום אחד שמעה אותו אשתו ואמרה לו: 'אתה מביא עליך את הייסורים, וכילית (בהוצאות הרפואה) ממון של בית אבא!' מרדה בו והלכה לבית אביה. עלו אותם ספנים, והביאו לו שישים עבדים ובידם שישים ארנקים והכינו שישים מיני מאכל מתאנים. אמרה אשתו לבתה: 'לכי ובדקי מה הוא עושה כעת'. באה ואמר לה: 'לכי אמרי לאימך (ממון) שלנו גדול משלכם'. קרא על עצמו 'היתה פאגניות סוחר ממך חק תביא לחמה'. באותו יום אכל ושתה והבריא ויצא לבית המדרש. הביאו לפניו שישים סוגים של כתמי דם מסופקים – וטיהר את כולם. ריננו אחריו החכמים ואמרו: 'האם יתכן שאין שם כתם אחד שהוא מסופק?' אמר להם: 'אם כמותי הוא – יהיו כולם זכרים, ואם לאו – תהא נקבה אחת ביניהם'. היו כולם זכרים, וקראו להם 'רבי אלעזר' על שמו. תניא אמר רבי (יהודה הנשיא): 'כמה פריה ורביה ביטלה רשעה זו מישראל!'. לפי אחד הפירושים ברש"י התכוון רבי בכינוי 'רשעה' לאשתו של ר' אלעזר שמנעה ממנו מלבוא לבית המדרש, ובכל אותה העת היו מחמירים באותם כתמים מסופקים בלא שר' אלעזר יטהרם. אולם בהמשך הסוגיה מובא שלאחר מותו של ר' אלעזר, רבי ביקש לישא את אשתו של ר' אלעזר, והדבר תמוה, מדוע הוא ביקש לישא אישה 'רשעה'?

ר' אלעזר והגנבים

המענה לקושי זה נמצא בהבנת המעשים התמוהים שקודמים לסוגיה, ונחזור בקצרה על עיקרי הדברים. במאמר "[ר' אלעזר ובני מעיניו](#)" התבאר שלדעת הרמב"ם מותר למסור גנב לענישה בידי המלכות רק לעונשים שאינם הריגה. ולדעת הרמב"ם המעשים שמסופרים על ר' אלעזר אינם כפשוטם והם משתמשים ב'סמלים' שלקוחים מדברי הנביאים. והתבאר שתרגום יונתן מרמז שהנביא עמוס (ב, ו-יב) מתאר את העשירים כ'גנבים' שמוכרים כביכול את הפועלים שעובדים בעסקיהם למעמד של 'כמו עבדים', והם משתמשים ב'כסף' כמו 'נעלים' כדי לדרוך על המעמד הנמוך. והתבאר שלכל אדם יש שתי 'נשים סמליות'. 'נערה' האחת מושכת אותו לעמול ב'תורה', וכשהוא מתחבר אליה הוא 'מוליד' 'חידושי תורה' וגם 'תלמידים' לתורתו; ו'נערה' שניה מושכת אותו לעמול בענייני העולם הזה ובמלאכה גשמית, וכשהוא מתחבר אליה הוא 'מוליד' 'חידושי מלאכות' וגם 'תלמידים' למלאכתו. ועמוס מאשים את העשירים שיש בהם 'תכונה נפשית מושרשת' להתחבר ל'נערה' הסמלית של ענייני העולם הזה והעושר 'שלא לשם שמים' – "וְאִישׁ וְאִישׁ יִלְכּוּ אֶל הַנְּעֵרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת שֵׁם קְדֹשִׁי". בהמשך מאשים עמוס – "וַתִּשְׁקוּ אֶת הַנְּזָרִים יַיִן", ותרגום יונתן מרמז שהכוונה לתלמידי חכמים ש'התנזרו' מתאוות העולם והיו אמורים להיות 'מורי הוראה', אך כאשר הם פגשו את שתיית היין התאוותנית של העשירים, הם התפתו לחקותם, והפכו גם הם ל'בעלי עסקים'.

והתבאר שממקורות חז"ל עולה שר' אלעזר היה 'אכלן' ושתה יין באופן תאוותני, והיה 'בעל עסק' של חברת הובלות. אורח חייו פיתה כמה מבני בית המדרש שהתנזרו מתאוות העולם – לחקות אותו. עמוס מתאר את בעלי העסקים העשירים כ'גנבים', ולכן ר' אלעזר 'מואשם' שאורח חייו לכד כמה מבני בית המדרש לתפקיד 'גנבים' ('בעלי עסק'). והתבאר ש'בקברות התאוה' משה חניך את בני ישראל להתייחס לאנשים בעלי 'תאוות האכילה' כאל אנשים שנחשבים ל'מתים' בחייהם, וש'באופן דומה יש להתייחס גם כלפי 'תאוות העושר'. ולכן היציאה מבית המדרש ל'עיסוק' בתאוות האכילה והעושר – נחשבת כביכול ל'הריגה'.

והתבאר שבסופו של דבר, רמז משה שצריך שיהיו בעם ישראל גם אנשים שרודפים אחרי התאוות והעושר, ואף הם 'צדיקים'. ר' אלעזר סבר כרמז האחרון של משה, והשתדל שאלו שהולכים בעקבותיו יהיו אנשים שמתאימים לתפקידם. הקבוצה העיקרית של 'תלמידיו' היו אותם שנחשבו לבני בית המדרש, אך למעשה הם היו 'מנומנמים חסרי תעסוקה' שלא הצליחו להתחבר לתפקיד של 'תלמיד חכם' או של 'פועל'. היה 'וודאי' לו שהם מתאימים לתפקיד 'בעלי עסקים' ושב'תפקיד זה יהיו ערניים ומלאי חיות; והם נקראו אצלו 'וודאות'. אמנם היו גם כאלו שהצליחו בעמלם בבית המדרש, אך מצד שני הם חשו שיש 'חיים' אצל בעלי תאוות האכילה והעושר; ולכן הם הסתפקו כיצד לנהוג בהמשך דרכם, ונקראו 'ספקות'. כמה מהם התפתו בעקבות אורח חייו של ר' אלעזר, ועזבו את בית המדרש והפכו ל'בעלי עסקים'. ור' אלעזר טען להגנתו ש'הספקות' שהלכו בסופו של דבר בעקבותיו, למדו תורה שלא-לשמה, והיו בעלי 'תכונה נפשית מושרשת' של חיבור אל 'הנערה הסמלית' של עמל התורה – באופן שאינו ראוי; והיינו "שהוא ובנו בעלו" – 'נערה מאורסה ביום הכפורים'. 'נערה' זו היא ה'תורה' שהקב"ה 'אירס' לעם ישראל במתן הלוחות השניות ביום הכיפורים. באותה העת סבר ר' אלעזר שלומדי תורה 'שלא לשמה' צריכים לנצל את תאוות הממון והכבוד שלהם בתפקיד 'בעלי עסקים', ומקומם אינו בבית המדרש. אך המעשה בייסורי ר' אלעזר מרמז לחזרתו מהשקפה זו, וכדלקמן.

חלינו הוא נשא ומכאבנו סבלם

ישעיה (נב, יג – נג, יב) מתנבא על עבד ד' שמקבל על עצמו ייסורים לכפרה על עוונות האחרים:

"הֲיָה יִשְׁפִּיל עֲבָדִי... פֶּאֶשֶׁר שְׁמָמוּ עֲלֵיךְ רַבִּים כִּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מֵרָאֵהוּ וְתָאָרוּ מִבְּנֵי אָדָם... אֲכֹן חֲלִינוּ הוּא נִשָּׂא וּמְכַאֲבֵינוּ סָבְלָם וְאֲנַחְנוּ חֲשִׁבְנָהוּ נְגוּעַ מִכָּה אֶל-לֵהִים וּמְעַנָּה... כָּלְנוּ פְּצָאן תְּעִינוּ אִישׁ לְדַרְבּוֹ פְּנִינוּ וְד' הִפְגִיעַ בּוֹ אֶת עֶזְוֹן כָּלְנוּ... כִּי נִגְזַר מֵאֲרֶץ חַיִּים... וַיִּתֵּן אֶת רְשָׁעִים קִבְרוֹ וְאֶת עֲשִׂיר בְּמִתּוֹ... וְהוּא חֲטָא רַבִּים נִשָּׂא..."

תרגום יונתן מרמז שישעיה מתייחס בדבריו לתמיהה מדוע יש קבוצת אנשים שסבורה שה'חושך' מצוי ברדיפה אחר התאוות והעושר כמו הגויים, ובכל זאת הם פורשים מבית המדרש והולכים ל'היקבר חיים' בתפקיד 'בעלי העסקים'. הכתוב "כְּאִשְׁרֵי שְׂמֹנֵי עֲלֵיךְ רָבִים" - מתורגם: "כמא דסברו ליה בית ישראל יומין סגיאין, דהוה חשיך ביני עממיא חזוהון, וזוהון מבני אנש"; ופירושו בתרגום חופשי: כאשר תמהו עליו 'בית ישראל' ימים רבים, שמראם שרוי בחושך בין הגויים, והזיו שלהם חסר מבני אדם". התרגום מרמז שה'רבים' הם קבוצה מעם ישראל שמחשיבה את עצמה לכלל-ישראל ('בית ישראל'), והיא תמהה על עבד ד' (=בני הקבוצה האחרת), על שהם עוסקים בתפקיד 'החושך' שעוסקים בו הגויים, ועל שה'זיו' שלהם חסר בעיני הנקראים 'בני אדם' (=חברי 'בית ישראל').

הכתוב "וַיִּתֵּן אֶת רְשָׁעִים קִבְרוֹ וְאֶת עֲשִׂיר בְּמַתְיוֹ" - מתורגם: "וימסר ית רשיעיא לגהנם וית עתירי נכסיא דאנסו במותא דאבדנא". במאמר "[ר' אלעזר ובני מעיני](#)" הובאו דברי הליקוטי מוהר"ן (תניינא, קיט) שעולה מהם שה'גיהנום' נמצא כאן בעולמנו. ומי שרודף אחר עושר מיותר הוא למעשה 'מלאך חבלה' שחובל בעצמו, וצריך לברוח מה'גיהנום' הזה ודומיו ולעסוק בתורה (או בתפילה או לגמול חסד עם הנזקקים). התרגום מרמז שגם עבד ד' (חברי קבוצת המיעוט) סבור שהעשירים שרודפים אחרי עושר מיותר הם 'גנבים' ו'רשעים' שמקומם ב'גיהנום' שבעולמנו, אך בפועל, גם חברי קבוצה המיעוט נמצאים ב'חושך' של הגויים ועוסקים ברדיפה אחר העושר.

ישעיה מסביר את התופעה המוזרה, ומאשים את חברי הקבוצה המרכזית, את בני בית המדרש, שהם לומדים תורה 'שלא לשמה', אלא לתועלתם העצמית - "כְּלָנוּ כְּצֵאֵן תְּעִינוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ פְּגִינוּ". אילו הם היו לומדים תורה לשמה, ממילא היתה מגיעה הגאולה, והגויים היו טורחים עבור עם ישראל ומפרנסים אותם, וכפי שמנבא ישעיה בהמשך (סא, ו). אך חטא לימוד התורה שלא-לשמה, מעכב את הגאולה וגורם לכך שהחוטאים צריכים ליטול על עצמם את 'עול הגויים', והם אמורים להתייטר ולעמוד בעצמם בעניינים הגשמיים ובפרנסה. ייסורים אלו אינם מגיעים בפועל אל בני בית המדרש שלמדו שלא-לשמה, משום שעבד ד' גומל חסד עם בני בית המדרש, ונוטל על עצמו את הייסורים שלהם, והוא יוצא לרדוף אחר העושר, ובסופו של דבר הוא עוסק בכל העניינים הגשמיים שהם היו אמורים להתייטר בעשייתם.

אשתו של ר' אלעזר ברבי שמעון

במסכת קידושין (דף ל, ב) מבואר שהכתוב (קהלת ט, ט): "רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּת" מתייחס גם ל'תורה' וגם ל'מלאכה', שנמשלו ל'אשה', והאדם צריך למצוא סוג 'תורה' וכן סוג 'מלאכה' שהוא אוהב לעסוק בהן ו'מתחבר' אליהן. האגדות שמדברות על 'אשתו' של ר' אלעזר מרמזות ל'תורה' שהוא 'התחבר' אליה בתקופות שונות, והן מרמזות על השינוי שחל בשיטתו ('תורתו'='אשתו'). לפי תורתו (=אשתו) הראשונה מי שלומד תורה לשם כבוד או ממון, הוא זה שצריך לעזוב את בית המדרש ולעבור לתפקיד 'בעל עסק'. אך לפי תורתו השנייה ('אשתו') - שעליה מספרת כעת האגדה - 'הצדיק העליון' הוא עבד ד' שנוטל על עצמו את הייסורים שנגרמים ע"י בני בית המדרש שלומדים שלא-לשמה. מבחינה חיצונית לא חל שינוי במעשי ר' אלעזר, והוא המשיך להתחבר לתאוות האכילה והעושר. אלא שלפני כן הוא שידל את אלו שלמדו שלא-לשמה - לחקות אותו ולצאת מבית המדרש ולהפוך ל'בעל עסק'; אך כעת הוא אמר להם שעדיף שישארו ללמוד בבית המדרש - והוא יתייטר בעסקים במקומם.

ששים המה מלכות - ועץ התאנה

בשיר השירים (ו, ח) נאמר: "שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וְשִׁמְנֵים עֶלְמוֹת אֵין מְסֻפֶּר". ובמדרש (רבה, ו, ב-ג) מובא בשם ר' יהודה שהכתוב מתייחס לסוגים שונים של לומדי תורה:

"שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת - אלו ששים חבורות של צדיקים שיושבות בגן עדן תחת עץ החיים ועוסקות בתורה... וְשִׁמְנֵים

פִּילְגָשִׁים - אלו שמנים חבורות בינונית שיושבות ועוסקות בתורה חוץ לעץ החיים, וְעֵלְמוֹת אֵין מְסֻפֶּר - אין קץ לתלמידים". ר' יהודה מרמז שהמספר 'ששים' מתייחס לאלו שנחשבים ל'מלכים', והם אלו שנמצאים עוד בחייהם ב'גן עדן', ויושבים בבית המדרש שהוא 'עץ החיים' ועוסקים כל היום בתורה. המספר 'שמונים' מתייחס לקבוצת ה'בינוניים' שהם אלו שמשלבים בין חיי המעשה לבין עמל התורה, והם עוסקים בתורה מחוץ לבית המדרש. ויש גם אנשים שכלפי חוץ אינם נראים כעוסקים בתורה, אך בכל זאת הם קרויים 'תלמידים' וגם הם קשורים לעמל התורה, מכיוון שהם עוסקים בפועל בתורה שיגנוזה' בתוך העניינים הגשמיים.

בעקבות חטאו של האדם בגן עדן, הקב"ה נתן לו את ה'רפואה' של "בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹּאכַל לֶחֶם" והיא מסמלת את העמל ב'ליט מלאכות'. במסכת סנהדרין (דף עב, ב) מבואר שה'רפואה' מסמלת את ה'רפואה' שהאדם בחר לו מעצמו כדי לרפא את חטאו. ניתן לומר שאין סתירה בין ה'רפואות' השונות, ואלו שעמלים בזיעת אפם במלאכות - קשורים באופן סמלי לעץ ה'תאנה'. לפיכך, חבורת הבינוניים שמשלבת בין התורה לבין המלאכות ועוסקת בתורה מחוץ לבית המדרש, יושבת באופן סמלי תחת עץ התאנה אך היא גלויה לעין וניכר שעוסקת בתורה. והחבורה השלישית הם אלו שעוסקים כל היום במלאכות, וכביכול תופרים להם עלי תאנה לחגורות ענק שמקיפות אותם ("וַיִּתְּפְרוּ עֲלֶיהָ תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת"), והם מתחבאים כביכול בתוך עץ ה'תאנה' עצמו ("בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן").

היסורים והרפואה של ר' אלעזר

ר' יהודה רואה את כל עם ישראל כלומדי תורה¹, אלא שיש מרבים ויש ממעטים. יש שעוסקים כל היום בתורה הנגלית וקשורים למספר 'ששים', ויש שעוסקים בתורה הנגלית רק חלק מהיום וקשורים למספר 'שמונים'. אמנם כזכור, לפי תרגום יונתן שהובא לעיל, בני בית המדרש סבורים ש'בית ישראל' הם רק הם עצמם שעוסקים בתורה כל היום בבית המדרש. הם אינם מוכנים ל'הכשיר' את קיומן של הקבוצות האחרות; וכל מי שאינו נמצא עימם נחשב בעיניהם כ'מתייטר' בעמל ובחושך של הגויים. לפי נבואה זו שבישעיה 'ייסורים' אלו נגרמים משום שבני בית המדרש נכשלים בלימוד תורה שלא-לשמה, ולכאורה בני בית המדרש שקשורים למספר 'ששים' היו צריכים להתייטר ב'ששים' מיני 'ייסורים' של עיסוק ב'עול הגויים', והיו צריכים לעמול בעצמם בענייני הפרנסה וכדו'. אלא שהם אינם מתייטרים בפועל משום שעבד ד' מתייטר עבורם. דבר זה מרמזת לנו גם האגדה על ייסורי ר' אלעזר כשהיא מספרת שהוא היה מקבל ייסורים שקשורים למספר 'ששים'.

תרגום יונתן מרמז שאלו שעוסקים במלאכות כמו הגויים שרויים ב'חושך', ולכן האגדה מרמזת שייסורי ר' אלעזר קשורים ל'חושך' והם היו באים ב'לילה'. אין הכוונה שהם היו באים דווקא ב'לילה ממש', אלא שבעת שר' אלעזר עסק במלאכות היה הדבר נחשב ל'לילה'. הרפואה של ר' אלעזר קשורה ל'תאנה' משום שזו משמשת כסמל לעמל-המלאכות שניתן לאדם כ'רפואה'

בעקבות חטאו. לאחר שר' אלעזר סיים 'להתרפא' בעמל המלאכות הוא היה עמל בתורה, שנמשלה לאור, ולכן הזמן שהוא היה עמל בתורה בביתו נחשב ל'יום'.

כדי שחכמי בית המדרש לא ידחיקוהו

האגדה מספרת ש'אשתו' לא היתה מניחה לו לצאת לבית המדרש, כדי שחכמי בית המדרש לא ידחיקוהו; והיא מרמזת לרעיון שדומה למה שמבואר בליקוטי מוהר"ן (תניינא, מז):
"כשבא אל הצדיק לשמוע תורה, בא עמו גם הרע שלו, דהיינו הקליפות הנבראים ע"י עבירות ח"ו. והם הדוחקים את העולם, ועושים בלבול ודוחק גדול... וזה שארז"ל (ברכות ו) **האי דוחקא** דכלה מינייהו."
'אשתו' של ראב"ש היא ה'תורה' שהוא התחבר אליה באותה העת, ולפי תורה זו, בני בית המדרש שלומדים שלא-לשמה, יוצרים 'רע' ש'דוחק' אנשים מחוץ לבית המדרש. אם ר' אלעזר היה בא לבית המדרש, והוא היה פוגש את ה'רע' הזה הוא היה נוטל על עצמו 'שעות נוספות' של 'ייסורים' כדי למרק את ה'רע' הזה, ולכן אשתו (=תורתו) אמרה לו שעדיף שילמד מחוץ לבית המדרש. ואמנם, באותה העת 'אשתו' (=תורתו) ראתה מעלה ב'קבלת הייסורים', אך היא סברה שיש לקבלם באופן שלא יכלה לגמרי את כוחותיו של ר' אלעזר.

ייסורים בלא הכרח

בשלב מסוים חל 'חידושי' בתורתו, ור' אלעזר התוודע ל'תורה' המובאת בליקוטי מוהר"ן (קני"ט) ולפיה אין הכרח שתורה שנלמדה שלא-לשמה תהפוך לייסורים בעמל המלאכות:
"... ואף אם לומד ביראת שמים, וגם אם אומר שלימודו לאוקמא שכינתא מעפרא, עכ"ז מי יודע אם ראוי לכך שיהיה לימודו להשכינה, וכשאינו לימודו עולה להשכינה, אזי... וכולם שואבים מזאת התורה שנתפזרה למטה באויר... כי אדם כשר וירא שמים אפי' מקטני הערך, או אדם גדול וצדיק, כשמקבלין מהתורות אלו שנתפזרו, אזי נעשה אצלו מזה ט"ל תורה ומגיע להם מזה התעוררות חדש וחשק להתורה, והכל לפי מדריגת המקבל, לקצת נעשים מאלו התורות חידושי דאורייתא... ולקטנים שאינם יכולים להשיג ולחדש, מגיע להם מזה התעוררות חדש וחשק נמרץ להתורה, שהוא ג"כ בחי' חידושי, שנתחדש החשק וההתעוררות אצלו וזה כשמגיע לבני אדם כשרים והגונים, אך כשמגיע לבני אדם שאינם כשרים, אזי נעשה היפך מזה, שנעשה אצלו מאלו התורות ל"ט מלאכות, שמגיע לו אדרבא חשק נמרץ והתעוררות חדש ליגיעות וטרחות ועבודת העוה"ז, שהוא ההיפך ממש מט"ל תורה, היינו ל"ט מלאכות שהוא בחי' בזעת אפך תאכל לחם..."
לפי 'חידושי' זה, תורה שנלמדה שלא-לשמה יוצרת אמנם כוח רוחני שיכול להוות מכשול. אך הוא מכשול דווקא בפני אנשים שאינם-כשרים, שמנצלים אותו להתחדש ב'ייסורים' של טרחה מיותרת בעמל המלאכות; אולם אנשים כשרים יכולים להשתמש בו לחיוב ולהפכו להתחדשות בתורה. ובעקבות שינוי זה שחל ב'תורתו' (=אשתו) של ר' אלעזר, היא 'מרדה' בו והאשימה אותו שהוא הביא עליו את ייסורי המלאכות – בלא הכרח.

האשמתה שהוא כילה 'ממון' של בית אבא' קשורה לדברים הידועים שכתב הרמב"ם (שמיטה, יג, יג) שמי שקיבל עליו עול תורה – "הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר **המספיק לו** כמו שזכה לכהנים ללויים...". הרמב"ם מדייק בלשונו ומגלה שאין הקב"ה מספק לו 'את כל תאוותיו' אלא "דבר **המספיק לו**", והיינו שהקב"ה יספק לו את הדברים שהם הכרחיים ומספיקים לצורך קיומו; ואם הוא לא ספק לו תאוה מסוימת, יש ללמוד מכך שהיא אינה הכרחית לקיומו. הממון שהקב"ה מספק לאדם לצרכים ההכרחיים קרוי 'ממון' של בית אבא, והוא הממון ש'אביו שבשמים' ספק לו. אלא שר' אלעזר היה 'אכלן' ושתה יין באופן תאוותני והתחבר לתאוות נוספות שהעשירים רגילים בהם; וכעת לאחר שנודע שאין הכרח לקבל 'ייסורים'; 'אשתו' (=תורתו) האשימה אותו, שלא היה הכרח לכלות את הממון של בית אבא' במילוי תאוות אלו, והוא אילץ את עצמו לטרוח בעמל מלאכות מיותר כדי לספק את תאוותיו.

ה'ספנים' וה'תאנים'

האגדה מרמזת שבעקבות 'חידושי תורה' זה חזר ר' אלעזר לבית המדרש. והדבר מרומז באמצעות שימוש בנבואת ישעיה (כג) על העיר צור שהיתה עיר מסחר בינלאומית:
"מִשָּׂא צֹר הִלְלִילוּ אֲנִיּוֹת תְּרָשִׁישׁ... וְהָיָה סַחְרָה וְאֶתְנֶנְהָ קִדְשׁ לַד' לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יִחָסֵן פִּי לִישָׁבִים לִפְנֵי ד' ? הָיָה סַחְרָה, לְאָכַל לְשִׁבְעָה, וְלִמְכָסָה עֲתִיק:"
ישעיה מנבא שכל המסחר הבינלאומי יגיע ליושבים לפני ד', ובפסחים (דף קיט א) ובקהלת רבה (א, ט) מבואר שהכוונה לתלמידי חכמים שיושבים באופן קבוע בבית המדרש ואינם חשובים בפני עצמם כלום. לכאורה, אין לבני בית המדרש קשר למסחר הבינלאומי, אך למעשה העולם כולו ניזון בזכותם, והספנים הגויים הם מעין 'עבדים' שעובדים עבורם. הדבר אינו ניכר לעין, מפני שהתוצר הבינלאומי עובר סינונים על גבי סינונים, עד שבסופו של דבר הוא מגיע לבני בית המדרש באמצעות תומכי תורה מ'ישראל' שתומכים בהם. אך ישעיה מגלה שבני בית המדרש נוטלים את המגיע להם 'מן הגויים' - בדיון ולא בחסד. כזכור, ה'תאנה' מסמלת את 'עמל המלאכות', ולפני כן ר' אלעזר היה מתרפא ב'תאנה' זו בעצמו, אך כעת הספנים הגויים הם שעוסקים ב'רפואה' זו, ור' אלעזר חזר לשבת בבית המדרש תחת 'עץ החיים'. בעת שר' אלעזר היה אחד מבעלי העסקים העשירים העושר שלו היה מוגבל, אך כעת כשר' אלעזר חזר לשבת בבית המדרש - כל המסחר הבינלאומי שייך לו.

ששים מיני דם מסופקים

האגדה מספרת שהביאו לו 'ששים' מיני דם 'מסופקים' והוא טיהר את כולם. כזכור המספר 'ששים' קשור לאלו שיושבים בקביעות בבית המדרש תחת עץ החיים, והאגדה מרמזת שאנשים שהסתפקו לגבי המשך דרכם בחיים באו והתייעצו עימו. הם התלבטו האם הם 'טהורים' וראויים להמשיך ולהישאר בבית המדרש; או שמא אינם טהורים דיים והם לומדים שלא-לשמה, ולכן ראוי שהם עצמם יישאו בנזק שהם גורמים וייצאו להתייטר בעצמם ולהיות 'בעלי עסקים'. ר' אלעזר 'טיהר' את כולם, והודיע להם על ה'חידושי' שתורה שנלמדה שלא-לשמה אינה גורמת בהכרח להתעוררות לעמל המלאכות, ואפשר להשתמש בה להתעוררות לעמל התורה. אולם החכמים ריננו אחריו, משום שי'חידושי' זה הוא לכאורה נגד פשטות תרגום יונתן על נבואת **עבד ד'**, שהוא נושא עליו את ייסורי המלאכות שנגרמים מלימוד שלא-לשמה, והוא לכאורה 'הגבר שבחבורה'.
ר' אלעזר עמד על דעתו, שמי שנשאר בבית המדרש הוא 'הגבר שבחבורה' והוא משפיע את השפע על אלו שיוצאים לעמול בעסקים והם נחשבים כ'ניקבה' לעומתו. והוא אמר שאם הוא צדק בהכרעתו - כל הספקות יולדו ל'זכרים' שהם אלו

שמשפיעים. ואכן, הוא צדק, וכל אותם שנשארו בבית המדרש, הצליחו בלימודם, ונסמכו בסופו של דבר להוראה ונקראו בשם 'רבי', והאגדה מרמזת לכך באומרה שהם נקראו 'רבי אלעזר' על שמו.

כמה 'פריה ורביה' ביטלה 'רשעה' זו מישראל

האגדה מרמזת שגם רבי יהודה הנשיא קיבל 'חידושי' זה, ואמר שתורתו הישנה (=אשתו) של ר' אלעזר ביטלה הרבה 'פריה ורביה' מישראל. וכוונת דבריו למה שהתבאר בתחילת המאמר שלכל אדם יש שתי 'נשים סמליות'. 'נערה' האחת מושכת אותו לעמול ב'תורה', וכשהוא מתחבר אליה הוא 'מוליד' 'חידושי תורה' וגם 'תלמידים' לתורתו; ו'נערה' שניה מושכת אותו לעמול בענייני העולם הזה ובמלאכה גשמית, וכשהוא מתחבר אליה הוא 'מוליד' 'חידושי מלאכות' וגם 'תלמידים' למלאכתו. תורתו הישנה (=אשתו) של ר' אלעזר ביטלה תלמידים רבים מ'פריה ורביה' בתורה, ולכן רבי מכנה אותה 'רשעה'.

אלא שבהמשך הסוגיה מרומז שר' אלעזר חזר בו – לפרק זמן נוסף - מקבלת 'חידושי' זה, והוא שב ויצא מבית המדרש וחזר להיות עבד ד' ש'נקבר בחיים' בעולם העסקים ('וַיִּתֵּן אֶת רֶשְׁעִים קְבָרוֹ וְאֶת עֲשִׂיר בְּמִתְיוֹ'); ובהמשך מסופר שרבי חזר בו מלראות את תורתו הישנה (=אשתו) של ר' אלעזר בתור 'רשעה', והוא רצה 'להתחתן' איתה. המשך הסוגיה מרמז למה שהוסיף ר' נחמן מברסלב על ה'חידושי' דלעיל (ליקוטי מוהר"ן, קנט): "אחר שאמר תורה הזאת, ענה ואמר, אבל לא מצאתי מקרא או איזהו מארז"ל, למצוא בו דברים אלה...".

ר' נחמן מגלה ש'תורה' זו, שתולה את האשם ב'מקבלי הייסורים' עצמם, אינה תורה מחייבת. ומי שסומך עצמו על נבואת ישעיה ותרגום יונתן בענין עבד ד', וסובר שה'גבר שבחבורה' הוא זה שנוטל על עצמו את העוון של לימוד תורה שלא-לשמה, ויוצא מבית המדרש כדי להתיישר בתור 'בעל עסק עשיר', אין מזניחין אותו, וכך נקט רבי בסופו של דבר, ובעזה"ש"ת נאריך בכך במאמרים הבאים.

¹ שיטת ר' יהודה התבארה במאמר "רבי טרפון והשש".

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

Buenos Aires, Argentina

בואנוס איירס, ארגנטינה

סיון תשנ"א

חלב עכו"ם בחלב עמיד ובאבקת חלב

שאלה

לאלה המשתמשים בחלב עכו"ם, האם מותר להשתמש גם בחלב עמיד שלהם? האם יש הבדל בין נוזל ואבקה?

תשובה

למשתמשים בחלב עכו"ם מותר להשתמש גם בחלב עמיד וגם באבקת-חלב¹.

¹ תהליך הייצור של אבקת-חלב או חלב עמיד אינו כרוך בתוספת של חומרים כלשהם לחלב. לפיכך, למסתמכים על אכיפת חוקי המדינה וכדומה וסוברים שדי בזה כדי לתת נאמנות ליצרן המצהיר שמוצרו הוא מחלב טהור, ושיצא על-ידי זה מגזירת חלב עכו"ם (דהוי כישראל עומד על גביו, עיין בהרחבה היתרו של בעל "אגרות משה" בזה ביורה דעה ח"א, סי' מז-מט), אין כל הבדל בין חלב עמיד ואבקת-חלב. יתירה מזו, באבקת-חלב ניתן להקל יותר מאשר בחלב עמיד מטעם שלא היתה בכלל גזירות חז"ל על חלב וגבינות עכו"ם, עיין בזה שו"ת "הר צבי" (חלק יורה דעה סי' קג).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי הופך את התורה ל"תורת חיים".

